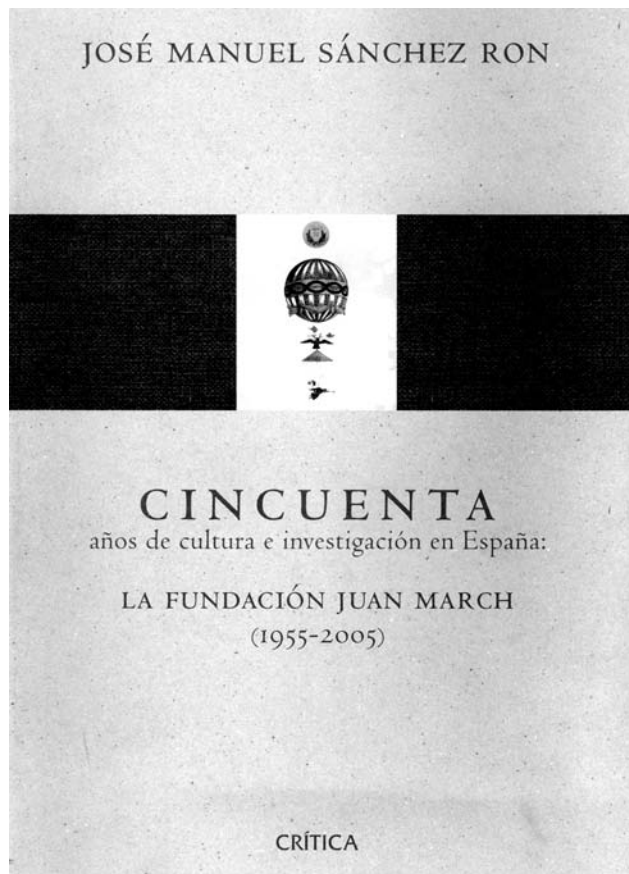

La Fundación Juan March: cinquanta anys

Francesc Bujosa i Homar

Probablement no sabrem mai quin fou l'origen de la idea, però el fet és que el 1955 el financer mallorquí Joan March i Ordinas va signar l'acte de constitució de la que després seria mundialment coneguda com a "Fundación Juan March". Eren encara uns anys difícils per Espanya. La guerra civil havia tengut unes conseqüències devastadores tant pel que fa a l'economia com al conreu intel·lectual. N'hi ha prou en recordar que Espanya havia passat de tenir una renda per càpita de 35.000 pessetes en els anys anteriors a la guerra a tenir-ne 23.000 en els anys immediatament posteriors. Pel que fa al món de la cultura tothom sap que la majoria de les grans –i de les més modestes– figures hagueren de prendre el camí de l'exili, on continuaren, els que pogueren, la seva tasca. Les intencions del financer mallorquí quedaren reflectides en els primers punts de l'escriptura fundacional: "Esta Fundación es fruto de un propósito que el otorgante lleva muchos años madurando. Al darle realidad, quiere comenzar exponiendo los motivos que le han

impulsado a crearla y los criterios en que se inspira su voluntad de fundador. De una parte, el punto de partida y el motivo primordial de su decisión es el convencimiento de que todo hombre, dentro de sus posibilidades y en proporción a sus medios, debe contribuir al bien del prójimo y al mejoramiento de la vida de sus semejantes. Y es para él un inmensa alegría poderse desprender, en vida suya, de una parte de sus bienes, destinandola a fines que, con la ayuda de Dios, podran redundar en beneficio de muchas futuras generaciones".

Encara que la Fundació tenia objectius benèfics i culturals Joan March va prioritzar els segons front al primers. El estatuts afirmaven que *"si la Fundación tuviera que atender, necesariamente, a todos los fines que, como posibles, se prevén en sus estatutos, su actividad se dispersaria ineficazmente, porque todas sus aportaciones sumadas serían como una gota de agua en el mar de las necesidades existentes...En su virtud, dentro de este amplio objetivo de caridad y auxilio, podrá crear y sostener, a su libre elección, premios a la cultura y a la virtud; costear títulos, matriculas o pensiones de estudiantes económicamente necesitados e instituir becas para los mismos; proporcionar material de enseñanza; fomentar la educación e instrucción de obreros y, en general auxiliar la formación moral, profesional y educativa; propulsar la investigación científica y la cultura e intensificar, incluso con intercambio de profesorado, artistas, profesionales, tecnicos o estudiantes, las relaciones científicas, culturales y artísticas entre España y los demás países"*

Tanmateix per posar en marxa una fundació cal qualque cosa més que una bona declaració d'intencions. Fa falta capital. March volgué que la seva fundació no depengués de la voluntat anual dels seus patronitzadors i per això li atorga un capital mobiliari, les rendes dels qual serien els ingressos que la Fundació rebria cada any. En un principi foren 300 milions de pessetes més un milió i mig de dòlars els que la Fundació rebé, però el 1961 el capital augmentà considerablement. El "culpable" fou D. Juan Antonio Suances aleshores president de l'Institut Nacional de Industria. La Fundació li atorgà un premi i encara que era habitual que el premiat anàs a la Fundació a rebre'l, aquesta vegada fou al revés:

fou el propi Joan March el que acudí a la oficina de Suances que rebé el premi i el repartí entre el personal del seu Institut. Suances, tanmateix, aprofità la visita de Joan March per fer-li veure que si volia una fundació de projecció internacional era necessari augmentar la seva dotació fins als mil milions de pessetes. March va entendre les raons de Suances i va seguir els seus consells.

Una de las primeres activitats de la Fundación Juan March fou premiar diverses personalitats de la vida cultural espanyola. A tall d'exemple podríem citar Gregorio Marañón, José María Pemán, Hermen Anglada Camarasa, Azorín, Julio Palacios, Josep Maria Vallicrosa, Gerardo Diego, José Hierro, Dámaso Alonso, Ramón Gómez de la Serna, Martín de Riquer, Manuel Cardona, Pedro Laín Entralgo, Miguel Delibes, Joaquín Catalá, Gonzalo Torrente Ballester, Jose Ferrater Mora, Rafael Sánchez Ferlosio, Carmen Martín Gaité etc.

Juntament amb els premis, la Fundació convocà beques i ajuts a la recerca tant per l'interior del país com a l'estranger. Fins el 1972 foren més de mil aquest ajuts que reberen els investigadors espanyols. A partir del 1972 els que dirigien la fundació pensaren que seria millor concentrar els objectius i decidiren que els ajuts es donarien per a temes predeterminats. Aquest temes foren la biologia i la sociologia.

En els seus anys d'existència la Fundación Juan March no s'ha limitat a concedir premis beques i ajuts, sinó que ha realitzat altres actuacions en favor de la cultura. Un exemple fou l'adquisició, per cedir-lo després a la Biblioteca Nacional, del Còdex del Poema de Mío Cid.

Des de la seva creació la Fundació va tenir la seu a unes instal·lacions annexes al Palau March de Madrid. Però el 1970 Joan March, impressionat per la visita que havia fet a la Fundació Gulbenkian, va decidir dotar la Fundació amb un edifici que pogués aixoplugar les activitats de la Fundació. L'edifici fou construït, sota la direcció, de l'arquitecte José Picardo Castellón, en un solar que feia cantonada entre el carrers Castell i Padilla, dispostat de tal manera que els jardins de la Fundació i del Palau March es comunicaven.

La possessió d'una seu adient va propiciar que la Fundació obrís uns altres fronts en les seves activitats. Estic fent esment a les exposicions de pintura. Seria pesat citar tots els pintors que han penjat els seus quadres al nou edifici de la Fundació. Citarem únicament

a manera d'exemple Giacometti, Kokoschka, Matisse, Motherwell, Picasso, Hockney, Mondrian, Rothko, Hopper, Warhol etc.

No ha estat a Madrid únicament el lloc on la Fundació ha fet exposicions. El museu de Conca s'ha vist recolzat per la Fundación March que ha possibilitat que l'esmentat museu s'hagi convertit en el referent més important de l'art espanyol de la segona meitat del segle XX.

Fins ara quasi no hem esmentat a la relació que té la Fundació amb les Balears. Tanmateix, si volem fer justícia hem de dir que la Fundació mai no ha oblidat la terra que va veure néixer Joan March i Ordinas. Per mostrar que aquesta afirmació no es gratuïta podem dir que de les 763 operacions culturals, científiques i socials que ha promogut la Fundació, el 11% han estat relacionades amb les Balears. També hi està, lògicament, el Museu d'Art Espanyol Contemporani que té la seva seu al carrer de San Miquel a la casa coneguda com Can Gallard del Canyar que fou adquirida el 1916 per Joan March i Ordinas. A la col·lecció permanent del museu es poden veure els quadres més importants del més significatiu pintors espanyols de la segona meitat del segle XX.

El nou edifici de la Fundació a Madrid no solament va possibilitar ampliar les accions de la Fundació en el camp de la pintura també ho va fer en el de la música. La Fundació ha organitzat concerts dedicats a Frederic Monpou, Joaquín Rodrigo, Xavier Monsalvatge, Alberto Ginastera, Rodolfo Halffter i un llarg etc. que inclou la pràctica totalitat dels compositors espanyols del segle passat.

L'any passat, el 2005, es compliren els cinquanta anys de la creació de la Fundación Juan March. Per preparar l'esdeveniment la Fundació va posar el seus arxius en les mans de José Manuel Sánchez Ron. El catedràtic d'Història de la Ciència de Madrid ha fet un treball admirable que ha pres la forma de llibre: *Cincuenta años de cultura e investigación en España. La Fundación Juan March (1955-2005)*. Madrid, Crítica, 2005. En aquest llibre s'afirma, amb tota raó, que no es pot escriure la història de la cultura espanyola de la segona meitat del segle XX sense tenir molt present el paper jugat per la Fundación Juan March. A partir d'ara es podrà dir, de la mateixa manera, que no es pot parlar de la Fundación Juan March sense haver llegit l'esplèndid llibre que José Manuel Sánchez li ha consagrat.